

Att förstå "de andra"

- en diskursanalys av förståelser kring begreppet intersektionalitet
bland lärare på Socialhögskolan i Lund

Emilia Niklasdotter
Moa Sjögård

Socialhögskolan vid Lunds Universitet
SOPA 63
Vt-10

Handledare: Tove Harnett

Abstract

Authors: Emilia Niklasdotter, Moa Sjögård

Title: To understand “the other”- a discourse analysis of understandings of the term intersectionality among teachers at The School of Social Work in Lund [translated title]

Supervisor: Tove Harnett

Assessor: Sune Sunesson

The aim of this study was to investigate understandings and interpretations of the concept intersectionality through a discourse analysis of six interviewees with teachers at The School of Social Work in Lund. The main conclusion was that through the exclusion of significant superior positions in the discourse and by making only certain groups possessors of intersectionality, the perspective is mainly seen as a tool to explain subordination and discrimination. Along with using the perspective as an explanation of problems whose origins are seen as connected to the specific groups, rather than to social structures and discursive processes, the conception of certain groups as normal and others as deviant is (re)produced.

Key words: Intersectionality, discourse, knowledge, power, social work education

Innehållsförteckning

1	INLEDNING	4
1.1	PROBLEMFÖRMULERING	4
1.1.1	<i>Syfte och frågeställningar</i>	5
1.2	UPPSATSENS DISPOSITION	5
2	BAKGRUND	6
2.1	TIDIGARE FORSKNING	6
2.2	INTERSEKTIONALITET	7
2.2.1	<i>Kritiken mot den hegemoniska feminismen</i>	7
2.2.2	<i>Intersektionalitet och maktrelationer</i>	8
2.2.3	<i>Konstruktioner av "den andre"</i>	8
2.2.4	<i>Kunskapsproduktion och intersektionalitet</i>	9
3	TEORI	11
3.1	DISKURSTEORINS GRUNDER	11
3.2	DISKURSTEORI ENLIGT LACLAU OCH MOUFFE	12
3.2.1	<i>Diskurs och diskursiva processer</i>	13
3.2.2	<i>Laclau och Mouffes förståelse av samhället</i>	14
3.2.3	<i>Subjekspositioner, identitet och gruppidentitet</i>	15
4	METOD	17
4.1	URVALSPROCESSEN	18
4.2	INTERVJUERNA	19
4.3	KODNING OCH ANALYSPROCESS	20
4.4	FORSKARENS ROLL I DISKURSANALYSEN	20
4.5	ETISKA ÖVERVÄGANDEN	22
4.6	ARBETSFÖRDELNING	23
5	ANALYS	24
5.1	BETYDELSER AV INTERSEKTIONALITET	24
5.1.1	<i>Intersektionalitet som en förståelse av underordning</i>	24
5.1.2	<i>Problemfokusering</i>	25
5.1.3	<i>Kompletterande perspektiv eller förklarande teori?</i>	26
5.1.4	<i>Risker med ett intersektionalitetsperspektiv</i>	27
5.1.5	<i>Det diskursiva fältet</i>	28
5.2	IDENTITETSKONSTRUKTIONER OCH GRUPPBILDNINGAR I DISKURSEN	29
5.2.1	<i>Bärare av intersektionalitet</i>	29
5.2.2	<i>Ytterligare gruppkonstruktioner i diskursen</i>	31
5.3	SAMMANFATTNING - ATT FÖRSTÅ "DE ANDRA"	34

6	AVSLUTANDE DISKUSSION.....	37
	REFERENSER.....	41
	BILAGA: INTERVJUGUIDE.....	43

1 Inledning

1.1 Problemformulering

Uppsatsen grundar sig i antagandet om att makt och kunskap är tätt sammankopplat. Kunskapsproduktion kan aldrig separeras från de diskursiva processer av sanningsskapande genom vilka vi konstruerar verkligheten. Uppdelningar mellan människor i kategorier som exempelvis genus, klass och etnicitet förstås som en konsekvens av diskursiva processer och dessa uppdelningar har i förlängningen betydelse för människors levnadsvillkor och möjligheter (Winther Jørgensen & Phillips 2000, s. 20-21). Denna förståelse av makt och kunskap är en del av uppsatsens teoretiska utgångspunkt.

Utifrån att det sociala arbetet ska verka för att jämna ut skillnader i samhället anser vi att det har stor betydelse hur socionomen ser på hur ojämlikhet skapas och upprätthålls. Då lärare i detta sammanhang ses som viktiga för den blivande socionomens förståelse av makt och ojämlikhet får de en central roll i förmedlandet av den diskursivt frambringade kunskap som har betydelse för vårt sätt att tänka kring, och organisera, verkligheten. Därför finns det ett värde i att undersöka hur lärarnas egen förståelse av makt och ojämlikhet ser ut.

Lunds Socialhögskolas utbildningsplan, vilken kan tas del av på dess hemsida, ger en anvisning om hur maktförhållanden bör förstås och hanteras på skolan;

Socionomutbildningen förmedlar kunskaper i och förståelse för hur klass, etnicitet, kön, ålder, funktionsförmåga, sexuell läggning, könsidentitet, religion eller annan trosuppfattning påverkar lika rättigheter, likabehandling och diskriminering. Undervisningen präglas av en pedagogik vars mål är att vara antidiskriminerande och med ett tydligt intersektionellt perspektiv, dvs. med analys av hur makt och ojämlikhet formas i skärningspunkten mellan genus, klass, etnicitet och sexualitet (Socialhögskolan, Lunds Universitet, 2006).

I detta utdrag ur utbildningsplanen förstås ojämlikhet som tätt sammankopplat med faktorer som genus, klass, etnicitet och sexualitet. I och med utbildningsplanens anspråk på att all undervisning ska präglas av ett tydligt intersektionellt perspektiv, är

det intressant att undersöka hur förståelsen av begreppet ser ut bland lärarna på Socialhögskolan i Lund.

1.1.1 Syfte och frågeställningar

Syftet med uppsatsen är att genom intervjuer med lärare vid Socialhögskolan i Lund, undersöka och beskriva den diskurs som finns kring begreppet intersektionalitet. Diskursen kommer att lyftas fram genom att vi ställer följande diskursteoretiska frågor till det empiriska materialet;

- *Vilka betydelser av begreppet intersektionalitet framträder i materialet?*
- *Vilka identitetskonstruktioner och gruppbildningar framträder i materialet?*

1.2 Uppsatsens disposition

Uppsatsen inleds med en kort redogörelse för tidigare forskning inom bland annat områdena utbildning och intersektionalitet. Efter detta beskrivs ett intersektionalitetsperspektiv så som det presenteras av de personer som vi uppfattar har haft stor betydelse för hur perspektivet förstås i det svenska vetenskapssamhället. Därefter följer ett teoriavsnitt som inleds med en redogörelse för de politiska teoretikerna Ernesto Laclau och Chantal Mouffes diskursteori. Uppsatsens diskursanalytiska ansats innebär att teori, metod och analysverktyg är tätt sammankopplade. De olika delarna kommer dock att presenteras separat i uppsatsen. Teoripresentationen följs av ett metodavsnitt och här presenteras hur diskursteorin används som analytiskt verktyg. Avsnittet innehåller även en diskussion kring etiska överväganden och forskarens roll i analysprocessen samt en beskrivning av vår arbetsfördelning. Därefter presenteras analysen. Sist i uppsatsen förs en avslutande diskussion där vi lyfter fram och problematiserar uppsatsens resultat.

2 Bakgrund

2.1 Tidigare forskning

Gällande utbildning och frågor rörande maktojämlikheter utifrån faktorer som klass, kön och etnicitet har forskning presenterats som handlar om vad olika faktorer har för betydelse för de individer som befinner sig inom olika utbildningsområden. Denna forskning handlar också i många fall om hur utbildningssystemet, genom sin utformning och värdegrund, är en del i reproducerandet av olika maktförhållanden. Till detta område hör både forskning som hanterar de olika faktorerna separerade från varandra och forskning som integrerar faktorerna i ett intersektionellt perspektiv (se t.ex. Jönsson et al. 1997, Hägerström 2003). Det handlar i dessa fall således om att studera individers möjligheter och svårigheter utifrån sin intersektionella position i relation till utbildningsfrågor och inte om hur själva undervisningen behandlar intersektionalitetsperspektivet, som är fallet i vår studie. Rörande forskning av den senare typen är en stor del riktad mot lägre utbildningsnivåer, som till exempel förskola och grundskola (se t.ex. Nordberg 2008). Det handlar, vad vi kan se, oftast även om forskning utifrån ett endimensionellt maktperspektiv, exempelvis ett renodlat genusperspektiv i fråga om hur kön konstrueras i undervisningen. Även den forskning vi funnit som riktar sig till undervisningen på universitet och högskola har den här typen av endimensionellt fokus, detta gäller bland annat studier om konstruktioner av sexualitet på utbildningar. Inom denna grupp finns forskning som är direkt riktad mot utbildningar för socialarbetare. Exempel på detta är forskning som behandlar hur konstruktioner av sexualitet förmedlas genom kunskap som vilar på heteronormativa antaganden och stänger ute eller osynliggör andra erfarenheter (se t.ex. Jeyasingham 2008, Hicks & Watson 2003). Utöver det faktum att denna forskning skiljer sig från vår studie då den inte utgår från ett intersektionalitetsperspektiv, är den också ofta fokuserad på exempelvis den litteratur som används inom undervisningen eller de teoretiska utgångspunkter som ges en central plats inom området. Vår studie fokuserar istället på förståelser och konstruktioner som förmedlas av de lärare som utför undervisningen på universitet.

2.2 Intersektionalitet

Utifrån ansatsen att beskriva och problematisera diskursiva processer gällande ett intersektionalitetsperspektiv på Socialhögskolan ser vi att det är viktigt att lyfta fram den diskurs kring intersektionalitet som vi uppfattar som den dominerande i det svenska vetenskapssamhället.

Grundläggande för detta intersektionella perspektiv är en förståelse av att samhället genomsyras av maktrelationer som är sammankopplade med föreställningar om kön, klass och etnicitet. Vidare förhåller sig detta perspektiv till att dessa grupper inte är ”naturliga” uppdelningar, perspektivet vilar istället på en förståelse av att de är socialt konstruerade kategorier. Perspektivet förhåller sig dock till sociala kategorier som meningsfulla, i bemärkelsen att de är starkt sammankopplade med maktrelationer och människors identitetskonstruktioner. Med andra ord har kategorierna, trots att de endast är konstruktioner, betydelse för människors upplevelser av sig själva, och andra, och har vidare även betydelse för våra livsvillkor och möjligheter (Mulinari, Sandell & Schömer 2003, s. 11-13). Grundläggande för detta intersektionella perspektiv är även ett kritiskt förhållningssätt till kunskap. Därför blir att kritiskt granska och ifrågasätta den vetenskapliga verksamheten som social praktik, en viktig utgångspunkt för perspektivet (de los Reyes & Mulinari 2005, s. 14-15).

2.2.1 Kritiken mot den hegemoniska feminismen

Intersektionalitet som begrepp växte framförallt fram som en kritik mot vad som ansågs vara en hegemonisk vit medelklassfeminism, vilken inte tog hänsyn till förtryckande faktorer som kan härledas till klass- och rasstrukturer i samhället (Eriksson-Zetterquist & Styhre 2007, s. 11). Redan under 1980-talet riktade den så kallade ”tredje vågens” feminism kritik mot den västerländska hegemonin inom den feministiska diskursen. Kritiken utgjorde framförallt ett problematiserande av ett så kallat ”universellt systerskap”, med den västerländska kvinnan som norm. Detta innebar att man ifrågasatte den endimensionella syn på makt som den västerländska feministiska rörelsens retorik vilat på och konstruktionen av kvinnor som en homogen grupp. Genom att ifrågasätta huruvida det är möjligt att se kvinnors erfarenheter som ”likadana” och problematisera kön som kategori var ambitionen att synliggöra andra

erfarenheter än den vita medelklasskvinnans (de los Reyes, Molina & Mulinari 2002, s. 21).

2.2.2 Intersektionalitet och maktrelationer

Utifrån en intersektionell förståelse av makt skapas inte människors levnadsvillkor i relation till *en* kultur, *en* könsordning och *en* klasshierarki utan i relation till flera, sammanflätade ordningar vilka också är tätt sammankopplade med kontext. Vi bär hela tiden med oss vårt genus, klass, etnicitet och sexualitet. Det är inte möjligt att välja bort någon av dessa faktorer. Med detta i åtanke är det av vikt att se att skärningspunkten för dessa maktordningar har betydelse för människors möjligheter i vissa sammanhang. Det är också nödvändigt att förstå dessa samvarierande maktordningar som *olika i olika sammanhang*. Ett konkret exempel på detta är att en människas möjligheter är olika beroende på vilket rumsligt sammanhang hon befinner sig i. de los Reyes, Molina och Mulinari (2002, s. 24), lyfter fram ”att vara arbetarklass i en socialdemokratisk kongress har en helt annan betydelse än att vara det inom akademien”. Genom att belysa hur det rumsliga sammanhanget har betydelse för vår upplevelse av identitet vill författarna visa att maktordningar och strukturer inte är statiska, utan att de är föränderliga beroende på tid och rum.

En viktigt poäng är att maktrelationer inte kan förstås som endimensionella, klass-, ras- och könsordningar är både kopplade till varandra och beroende av varandra för att kunna bestå (de los Reyes et al. 2002, s. 22).

2.2.3 Konstruktioner av ”den andre”

de los Reyes och Mulinari (2005, s. 9) lyfter fram hur perspektivet kan ses som ett sätt att förstå hur makt och ojämlikhet kopplas till normativa uppfattningar om exempelvis vithet, manlighet, och heterosexualitet genom att återskapa skillnader mellan ”vi och dem”.

Konstruktioner av ”den andre”, som inte sällan är stereotypa, ger ”oss” betydelse och meningsinnehåll. Genom att ”den andre” konstrueras som avvikare förstås ”vi” som normativa och detta får således betydelse för det egna identitetsskapandet. Istället för

att fokusera på det som anses ”avvikande” från det normativa förespråkar detta intersektionella perspektiv att fokus bör vara på de maktstrukturer som gör att dessa konstruktioner får betydelse. Med andra ord är inte avsikten framförallt att förstå ”den andre”, utan att förstå hur *konstruktionen* av ”den andre” får betydelse i samhället och för maktrelationer mellan människor (de los Reyes et al. 2002, s. 23-25).

2.2.4 Kunskapsproduktion och intersektionalitet

Kopplat till kunskapsproduktion och akademien som rumsligt sammanhang beskrivs intersektionalitet som ett perspektiv som, i likhet med andra perspektiv, inte är möjligt ”lägga på” en redan fastlagd kunskapssyn. Ett konkret exempel på detta är att det till exempel inte är möjligt att ”lägga till” kvinnor i en historiebeteckning, då det inte förändrar vår förståelse av samhället och hur det vuxit fram. Istället krävs ett synliggörande av att samhällsstrukturer styrs av principer som härleds till manlig överordning och kvinnlig underordning, vilket genomsyrar både mänsklig praktik, samhällsliga institutioner samt den akademiska kunskapsproduktionen. Genom att endast ”lyfta in” kvinnors erfarenheter förändras inte de principer som styr exempelvis kunskapsproduktionen, då detta endast gör att kvinnors erfarenheter ställs vid sidan av (den normativa) manliga synen på kunskap. På samma sätt kan ett intersektionellt perspektiv, vilket förespråkar en förståelse av att klass-, ras- och könsmaktsordningar upprätthåller varandra, sägas uppnås genom att vi exempelvis belyser invandrade kvinnors situation i samhället. Istället krävs att vi problematiserar hur kön och etnicitet konstrueras som kategoriseringsprinciper och markörer för ojämlikhet. Genom ett intersektionalitetsperspektiv bör vi istället förstå hur föreställningar kring etniska särdrag skapar över/underordning och således se att det inte existerar några sociala positioner som konstrueras oberoende av faktorer såsom kön, klass och etnicitet. På detta sätt är inte bara underordning och ojämlikhet fokus för perspektivet, också överordningens roll gällande maktstrukturer i samhället får på detta sätt betydelse (de los Reyes et al. 2002, s. 22-23). Genom att problematisera att intersektionalitet inte handlar om endast ”lägga till” ett perspektiv osynliggör dock inte författarna vikten av att problematisera diskursens tystnader genom att uppmärksamma vilka berättelser som förblir oartikulerade. Författarna belyser att ett intersektionalitetsperspektiv innebär att ifrågasätta och belysa hur denna form av

maktutövning tar sig uttryck inom akademien, genom att vissa "röster" ignoreras och tystas (de los Reyes & Mulinari 2005, s. 92-93).

3 Teori

3.1 Diskursteorins grunder

Inom det diskursanalytiska fältet ryms en rad olika perspektiv som på olika sätt skiljer sig åt gällande exempelvis definitionen av begreppet diskurs eller vilka element som bör vara föremål för själva analysen. (Bergström & Boréus 2000, s. 223) Först och främst kan en uppdelning göras mellan de perspektiv som bygger på en snäv definition av begreppet diskurs och de som bygger på en vid sådan. Begreppet får i snäva definitioner en rent lingvistisk betydelse där diskurs ses som ett sammanhängande stycke av talat eller skrivet språk. I vidare definitioner inryms även den kontext språket befinner sig i då vårt sätt att tala spelar en aktiv roll i konstruerandet av våra identiteter och sociala praktiker. Även här finns dock olika perspektiv som alla bygger på olika förståelser av begreppet. De har dock en gemensam grund i socialkonstruktivism och strukturalism/poststrukturalism, vilken kommer att beskrivas nedan. (ibid. s. 221- 223)

Diskursteori vilar på socialkonstruktivistiska antaganden och detta innebär bland annat att ha ett kritiskt förhållningssätt till kunskap. Med detta menas att vår föreställda kunskap om världen inte kan, eller bör, ses som självklar eller objektiv. Våra föreställningar om världen kan enligt ett diskursteoretiskt synsätt med andra ord inte ses som en spegelbild av verkligheten, utan måste förstås som en produkt av människors behov av att kategorisera världen. Vidare är det av vikt att belysa att kunskap är nära förankrat i olika kulturella och historiska kontexter. Kontexter både producerar och upprätthåller vår relation till kunskap. Kunskaper som skapas och upprätthålls är också en del av en social process, vilka frambringas genom hur vi talar om saker och ting. Detta innebär att konstruktioner av verkligheten framträder i sociala sammanhang och att det skapas mer eller mindre snäva ramar för vad som anses vara "naturliga" och "sanna" sätt att tala om, och förstå, exempelvis kunskap (Winther Jørgensen & Phillips 2000, s. 11-13).

Diskursteorin har även sin grund i strukturalistiska och poststrukturalistiska teorier. Strukturalistiska teorier behandlar språket som ett system där ord får innebörd genom förhållandet till andra ord inom systemet. Genom att skilja sig från andra ord och

andra betydelser får ordet sin särskilda mening. Dessa betydelser skapas således genom sociala konventioner och inte genom att de är förbundna med en naturlig verklighet. Den struktur som språket byggs upp i behandlas inom strukturalismen som entydig och oföränderlig (ibid. s. 16-18).

Poststrukturalistiska teorier bygger vidare på idén om att språkets betydelse bygger på ett system där ord tillskrivs mening genom sitt förhållande till andra ord, men invänder emot att den språkliga strukturen är oföränderlig och kan fixeras på ett entydigt sätt. Relationerna mellan orden kan istället variera beroende på sitt sammanhang. I människors konkreta språkbruk ligger också en möjlighet till förändring av strukturerna (ibid. s. 16-18).

3.2 Diskursteori enligt Laclau och Mouffe

Denna uppsats bygger på Ernesto Laclaus och Chantal Mouffes diskursteori, så som den förstås i Marianne Winther Jørgensen och Louise Phillips (2000, s. 31) bok *Diskursanalys som teori och metod*. Laclau och Mouffe är de främsta företrädarna och även författare till de verk som har störst betydelse för just detta perspektiv. Anledningen till att vi använder oss av en andrahandskälla istället för Laclaus och Mouffes egna texter har att göra med att *Diskursanalys som teori och metod* både ger en bred översikt över det diskursanalytiska fältets rötter och en detaljerad beskrivning av den enskilda teorin, som i originaltext beskrivs över flera olika verk. Som Winther Jørgensen och Phillips (2000, s. 31) menar så ger inte heller Laclau och Mouffe, till skillnad från andra diskursanalytiska perspektiv, någon uttalad beskrivning av hur själva analysen ska genomföras, texterna håller sig istället på en rent teoretisk nivå. I Winther Jørgensen och Phillips bok ges en mer konkret vägledning av kopplingen mellan teori och analys och är därför en mer lättillgänglig och användbar källa för oss.

Nedan ges en beskrivning av hur diskurs, samhälle, identitet och gruppbildningar kan förstås enligt teorin. Vissa av de begrepp eller aspekter som nämns kommer inte att behandlas särskilt i analysen, men redovisas då de behövs för att läsaren ska få en helhetsförståelse för teorins sätt att se på ”verkligheten”. Och även om begreppen inte alltid används som konkreta analysverktyg i uppsatsen så används de ändå ofta

implicit genom att de större sammanhang de är en del av ligger till grund för olika delar av analysen.

3.2.1 Diskurs och diskursiva processer

Laclau och Mouffes teori bygger vidare på den poststrukturalistiska kritiken av strukturalismens fasta fixering av ordens betydelse. Även de menar alltså att ord kan ha olika betydelser genom att de sätts i olika relationer till andra ord. Centralt i deras teori är dock att det hela tiden pågår en kamp om och en strävan efter att fixera ordens mening och betydelse och få dem att framstå som naturgivna. När en struktur av till synes fixerade definitioner och betydelser byggts upp inom en viss domän bildar dessa en diskurs (Winther Jørgensen & Phillips 2000, s. 32-33). För att visa hur sådana processer går till redogör Winther Jørgensen och Phillips för en rad centrala begrepp i Laclau och Mouffes teori. Dessa begrepp skapar tillsammans en förståelse för hur diskurs bör förstås enligt denna diskursteori. De ord och betydelser som fixerats inom diskursen kallas för *moment*. Vissa av dessa har en mer central plats inom diskursen och kallas för *nodalpunkter*. Det är i relation till nodalpunkterna som övriga begrepp får sin specifika betydelse. Begreppen inom diskursen får sin fixerade betydelse genom att andra betydelser och möjliga relationer mellan begrepp uteslutits. Alla ord och betydelser som uteslutits ur diskursen kallas för *det diskursiva fältet*. Både begrepp som inte vanligtvis existerar inom en viss diskurs därför att de rör områden långt ifrån diskursens domän samt begrepp eller betydelser som rör sig inom samma område men strider mot diskursens betydelser räknas in i det diskursiva fältet. Vidare använder Laclau och Mouffé begreppet *element* för att beskriva det diskursiva fältets påverkan på diskursen. Element syftar då till begrepp som inte lika fast fixerats och som genom påverkan från det diskursiva fältet utsätts för betydelseskiftningar beroende på vilken diskurs det används i. Att begrepp på detta sätt får sin specifika innebörd först när det genom olika praktiker sätts i relation till andra begrepp inom diskursen kallas för *artikulation*. Artikulation innebär att man sätter ett ord i ett sammanhang där vissa betydelser fixeras och andra omöjliggörs. Med hjälp av dessa diskursteoretiska begrepp synliggörs de processer där betydelser fixeras i diskurser genom artikulation. Men också hur ord och begrepp kan utsättas för betydelseskiftningar genom att artikuleras på andra sätt och i andra sammanhang (ibid. s. 32-36).

I relation till vårt uppsatsämne kan dessa begrepp visa hur betydelser av intersektionalitetsperspektivet etableras eller utesluts genom att begrepp på olika sätt relateras till varandra i lärarnas artikuleringar. Både begrepp som har en relativt fixerad betydelse och begrepp som det råder oenighet kring kommer att kunna synliggöras med hjälp av dessa diskursteoretiska begrepp som analysverktyg.

3.2.2 Laclau och Mouffes förståelse av samhället

På samma sätt som man kan förstå språkets betydelse och struktur kan man enligt denna diskursteori förklara hela samhället och det sociala livet. Samhällets strukturer och människors identiteter byggs upp på samma sätt genom tillskrivande och fixering av mening för att på så sätt framstå som självklara och naturgivna. Diskursanalysens uppgift är därför att synliggöra de diskursiva processer där en till synes objektiv verklighet skapas (Winther Jørgensen & Phillips 2000, s. 40).

Enligt Laclau och Mouffes diskursteori existerar inga externdiskursiva förhållanden, alla sociala praktiker och samhällsliga strukturer ses som diskursiva. Sociala strukturer och praktiker kan således inte förklaras utifrån ekonomiska och materiella förhållanden oberoende av diskursiva processer. Både sociala fenomen och den fysiska verkligheten, i form av exempelvis materiella objekt, får sin mening i diskurser. Sociala handlingar och objekt får betydelse på samma sätt som ord och begrepp, genom att placeras in i en struktur av relationer till andra betydelser. Artikulation av betydelser som formar samhället på ett visst sätt och samtidigt utestänger andra möjligheter behandlas inom diskursteorin som politiska processer, där varje artikulering antingen reproducerar eller utmanar rådande diskurser. Precis som språket kan sociala strukturer och fenomen aldrig slutgiltigt fixeras, utan riskerar hela tiden att utsättas för betydelseskiftningar genom diskursiva kamper. De sociala praktiker och samhällsliga strukturer som diskursivt blivit så fixerade och etablerade att de framstår som naturliga kallas inom diskursteorin för *objektiva*. Diskurser kan gå från att ha varit föremål för politisk strid till att framstå som objektiva (ibid. s. 40-44). I denna process förkastas alternativa verklighetsuppfattningar för att få en enda att ses som giltig. Som tidigare har nämnts är ett av diskursanalysens syften att synliggöra den objektiva diskursens betydelser och sanningar som just konstruktioner. Detta

kallas inom diskursteorin för *dekonstruktion*. Genom dekonstruktion visar man således att en viss bestämd ordning inte är naturgiven utan ett resultat av politiska processer. En viss grad av objektivitet är enligt Laclau och Mouffe dock nödvändigt för att vi ska kunna leva i samhället, vissa saker måste tas för givet för att vi ska klara av att orientera oss i vår konkreta vardag. Däremot menar man inom diskursteorin inte att i vi är dömda att leva i en *viss* social ordning. Det faktum att vi behöver objektivitet för att klara av att leva i samhället säger ingenting om på vilket sätt denna objektivitet ska vara ordnad. Att verkligheten och det sociala livet ordnas på ett visst bestämt sätt är inom denna teori ett uttryck för *makt*. Makt är på detta sätt inget som vissa personer besitter och andra inte, utan alla de processer genom vilka vissa verklighetsuppfattningar frambringas och andra utesluts. (ibid. s. 44-46).

Makt förstås i uppsatsen således inte som något som lärarna på Socialhögskolan *har* utan som de diskursiva processer genom vilka vissa föreställningar kring exempelvis kön, klass och etnicitet framställs i kunskapsproduktionen. Lärarna blir i denna process både skapare och förmedlare av kunskap som har betydelse för samhällets organisering.

Utveckling och förändring av samhället är enligt diskursteorin möjlig, men dock beroende av tidigare utformning och ordning. Förändring sker med en viss kontinuitet där samhällets fixerade strukturer inte kan omkullkastats helt utan bara i viss grad modifieras eller delvis förändras (Winther Jørgensen & Phillips 2000, s. 44-46). Dessa möjligheter till förändring och betydelseskiftningar genom olika former av artikulationer innebär också att den struktur som samhället uppvisar vid en given tidpunkt aldrig kommer att vara fast fixerad i form av någon objektiv totalitet. Däremot förekommer hela tiden diskursiva framställningar om att detta är fallet (ibid. s. 46-47).

3.2.3 Subjekspositioner, identitet och gruppidentitet

Enligt Laclau och Mouffes diskursteori existerar inte ett subjekt som en autonom enhet utan det konstrueras i diskurser. Subjektet skapas genom sin position i diskursiva strukturer med tillhörande förväntningar och betydelser i relation till andra positioners betydelser. Individerna intar flera subjekspositioner i olika diskurser

samtidigt och på så sätt blir subjektet *fragmenterat*. Vissa av dessa subjekspositioner råder det konflikt kring, då positionen betyder olika saker i olika diskurser. Andra subjekspositioner är mer entydiga genom att de fått en objektiv status. Individens identitetsuppfattning skapas i ett nätverk av subjekspositioner med tillhörande rollförväntningar och handlingsmöjligheter. I linje med teorin kring struktur och samhälle är subjekt och identitetsuppfattning kontingent och föränderligt. Och precis som i idéerna kring begrepp och betydelser i diskursiva strukturer kan man enligt Winther Jørgensen och Phillips prata om identitetens nodalpunkt kring vilka andra signifikanter struktureras (Winther Jørgensen & Phillips 2000, s. 48-51).

Gruppbildning sker genom samma processer som utmärker övriga diskursiva processer inom teorin. Det handlar således om tillslutning och särskiljande från andra. Processen innebär också att man ignorerar de skillnader som finns inom gruppen och därigenom utesluts även dessa aspekter som möjlig grund för gruppbildning. En annan del av gruppbildningsprocessen utgörs av att gruppen konstrueras genom *representation*, vilket innebär att någon eller några talar för den påstådda gruppen och genom artikulation sätter den i relation till andra grupper. Just särskiljandet från andra grupper i samhället innebär att en idé kring hur samhället ska se ut samtidigt presenteras. Och omvänt innehåller varje framställd samhällsbild en indelning av människor i grupper (ibid. s. 52-54).

Identitetsskapande och representationer av grupper i lärarnas utsagor kommer spela en central roll i analysen i uppsatsen då särskiljandet mellan individer och konstruerandet av ”vi och dem” är en viktig del i Laclau och Mouffes syn på makt. Lärarnas gruppindelningar kommer i linje med detta också förmedla en bild till studenterna av hur samhället är ordnat.

4 Metod

Då vi använder oss av diskursanalys som metod så ser vi att *intervjuer* är ett sätt för oss att lyfta fram och belysa på vilket sätt intersektionalitet artikuleras bland lärare. Vidare är det ett sätt för oss att förstå hur kunskap kring perspektivet produceras genom hur det används. Genom att låta lärarna beskriva både hur de ser på begreppet, men även låta dem berätta hur de *konkret gör* för att belysa perspektivet är vår ambition att kunna analysera hur konstruktioner av begreppet tar sig uttryck i undervisningen och således får betydelse för socionomstudenters kunskapsproduktion gällande faktorer som klass, kön, etnicitet och sexualitet. Att göra en diskursanalys kan sägas innebära en motsägelse, då analysen innebär att en "frysning" görs av en ständigt pågående och föränderlig process. Det rörliga går således inte att fånga, istället görs ett tvärsnitt precis just här. Som tidigare nämnts i teoriavsnittet är dock betydelseskiftningar ofta långsamma och beroende av tidigare ordning och därmed förändras de inte godtyckligt, vilket gör att "frysandet" genom diskursanalys ändå bidrar till förståelse av diskursen. I detta sammanhang är det även av vikt att lyfta fram att *vår* studie kan påverka den diskursiva processen kring begreppet bland lärarna.

Diskursen kring intersektionalitet på skolan kan heller inte, med en diskursteoretisk förståelse, avgränsas till att innefatta endast lärarnas förståelse och hantering av begreppet. Även exempelvis de teorier som ligger till grund för hela disciplinen, studenternas förståelser och den kurslitteratur som valts ut är en del av den diskursiva processen gällande begreppet. Av utrymmesmässiga skäl har vi dock fått begränsa oss till att endast undersöka lärarnas förståelser av perspektivet.

Tanken var ursprungligen att även använda inspelade föreläsningar som empiriskt material, för att på ett *direkt* sätt komma åt lärarnas användande av ett intersektionalitetsperspektiv i undervisningen. Syftet med att kombinera dessa två olika typer av material var att fånga upp de bilder som skapas kring intersektionalitet, både i direkta samtal kring ämnet, men också indirekt genom den konkreta undervisningssituationen. Vi ville således undersöka hur diskursiva processer tar sig

uttryck på olika nivåer. Av praktiska skäl insåg vi dock att detta inte var möjligt, dels på grund av att insamlandet av material skulle vara alltför tidskrävande, då både föreläsningar och intervjuer kräver transkribering, men också på grund av att inte tillräckligt många föreläsningar hölls under den tid som vi kunde avsätta för insamlandet av material. Vår tanke är dock att försöka fånga båda dessa nivåer av konstruerande genom att studera de transkriberade intervjuerna. Detta genom att försöka utläsa vilka bilder kring intersektionalitet som framträder i intervjumaterialet när lärarna pratar om hur de gör i undervisningen. Självklart innebär det faktum att vi inte studerar föreläsningar att vi endast får tillgång till lärarnas *egen tolkning* av hur de gör i undervisningssituationer samt att de har möjlighet att till viss del styra vilken information som blir uppsatsens empiriska material.

4.1 Urvalsprocessen

Gällande vilka lärare vi tillfrågat om intervjuer för vår uppsats har vårt huvudsakliga krav varit att alla informanter ska ha en tydlig koppling till institutionen, vi ville med andra ord inte intervjua gästföreläsare eller personer som har fått föreläsningar på socionomutbildningen. Vidare valde vi ut personer som undervisar på olika nivåer på utbildningen, för att öka chanserna att få en så bred bild som möjligt, genom att ta del av hur lärare på olika terminer resonerar kring de teman som intervjuerna berört. Urvalet av intervjupersoner grundade sig också i ett försök att få en jämn könsfördelning bland informanterna, samt att få en spridning i ålder och även en variation gällande hur länge lärarna varit verksamma vid institutionen.

Inledningsvis valde vi att maila ut åtta stycken förfrågningar gällande intervjuer då vi ville ge informanterna möjlighet att i lugn och ro tänka igenom ifall de ville ställa upp eller inte. Då vi endast fick svar via mail från två av de åtta tillfrågade lärarna ringde vi efter några dagar upp informanterna för att skynda på processen. Av de åtta tillfrågade valde sex lärare att ställa upp. I slutändan misslyckades vårt försök att få en jämn könsfördelning, då de två personer som valde att tacka nej var två av fyra tillfrågade kvinnor. Då de tackade nej relativt sent i den period som vi avsatt för vårt empiriska insamlande, så valde vi att inte fråga fler lärare utan nöja oss med sex intervjuer, där således fyra av sex informanter är män och två är kvinnor. Att vi tagit hänsyn till kön i urvalsprocessen är en del i vår strävan efter att minska

homogeniteten hos intervjupersonerna och på så sätt minska risken för att resultatet påverkas av faktorer som kön och intervjupersonernas undervisningsområde. Kön är dock ingen faktor som kommer behandlas särskilt i uppsatsens analys.

Antalet intervjupersoner väcker också frågor om studiens generaliserbarhet. Möjligheten att resultatet skulle se annorlunda ut om vi intervjuat andra, eller fler, personer är en fråga som väcks i alla kvalitativa studier. Genom att Socialhögskolan har formulerat en utbildningsplan som gör anspråk på att det ska finnas ett gemensamt förhållningssätt till intersektionalitetsperspektivet finns det anledning att anta att lärarnas syn på begreppet är av likartad karaktär. Vi ser också att inkluderandet av fler personer i studien inte förändrar att de konstruktioner som med vårt urval kan urskiljas i diskursen ändå har betydelse.

4.2 Intervjuerna

Intervjuerna som gjorts kan ses som ett mellanting mellan semistrukturerade och ostrukturerade intervjuer (May 2001, s. 151). Intervjuerna har varit semistrukturerade så tillvida att vi haft ett antal frågor som grund för intervjuerna, men informanterna har tillåtits ”sväva ut” i sina svar och som intervjuare har vi ställt följdfrågor utifrån det som informanterna berättar. Då vårt syfte är att göra en diskursanalys är en öppen intervjuform lämplig eftersom det inte endast är de direkta svaren på specifika frågor som är av intresse i analysen. Vi vill också fånga de konstruktioner och bilder som framträder indirekt i lärarnas utsagor.

Alla intervjuer vi har gjort har skett på Socialhögskolan. Informanterna har själva fått möjligheten att bestämma tid och plats för intervjun och alla sex personerna valde att låta sig intervjuas på sina tjänsterum på institutionen. Innan intervjun har informanterna fått information kring uppsatsens syfte, vår diskursanalytiska ansats samt garanterats anonymitet i uppsatsens skriftliga framställning. Intervjupersonerna har även informerats om att det dock kommer framgå att det är Socialhögskolan i Lund som vår undersökning riktar sig mot. Vi har redan i informationsbrevet varit tydliga med att intervjun kommer att spelas in, då diskursanalys som metod kräver noggrann genomgång av textmaterialet. Längden på intervjuerna har varierat mellan 35-65 minuter och alla sex intervjuer har transkriberats i sin helhet, ord för ord.

Anledningen till detta har framförallt varit att vi med hjälp av diskursteoretiska verktyg vill närma oss materialet på ett öppet sätt, och inte påbörja tolkning redan vid transkriberingen, genom att välja ut specifika delar ur intervjumaterialet. Vi har dock valt att inte skriva ut språkliga tveksamheter som exempelvis ”eh” då vi anser att detta försvårar kodningsprocessen och således även uppsatsens analys.

4.3 Kodning och analysprocess

Då diskursanalys både är teori, metod och analysverktyg får detta givetvis konsekvenser för teorins roll i kodandet av empirin. Kodningen av det empiriska materialet bygger på de begrepp som används inom diskursteorin för att visa hur diskursiva processer av fixering av betydelse och mening går till. Vi har exempelvis försökt identifierat diskursens *nodalpunkter* genom att studera vilka begrepp som återkommer i beskrivningarna av intersektionalitet och till vilka andra begrepp ofta relateras. Vi har också letat efter begrepp och förståelser som inte behandlas på ett konsekvent sätt i materialet för att försöka tydliggöra diskursens *element* och på motsvarande vis har vi letat efter betydelser som är mer fast fixerade och som således kan förstås som diskursens *moment*. Identifieringen av *identitet* och *gruppbildningsprocesser* kan beskrivas på liknande vis. Vi har exempelvis letat efter *artikulationer* som särskiljer grupper från varandra och tillskriver dessa olika egenskaper. Även det som *inte sägs* har till viss del varit fokus för analys.

4.4 Forskarens roll i diskursanalysen

Vår uppsats bygger som tidigare nämnts bland annat på ett problematiserande av den kunskap som ligger till grund för konstruerandet av olika sociala identiteter och maktförhållanden. På så sätt har vår uppsats en kritisk utgångspunkt. Detta ligger i linje med Winther Jørgensen och Phillips beskrivning av flera av de diskursanalytiska perspektiven som har som syfte att bedriva forskning som både synliggör och kritiserar förgivettagna sanningar och maktrelationer i samhället (Winther Jørgensen & Phillips 2000, s. 28). Men även om målsättningen med flera av de diskursanalytiska inriktningarna är att bedriva kritisk forskning uppkommer ändå vetenskapsteoretiska frågor om hur man kan göra detta på en socialkonstruktivistisk grund. Enligt en socialkonstruktivistisk syn existerar inga objektiva sanningar. För det första måste

man därför konstatera att syftet med en diskursanalys inte är att visa hur vissa förhållanden är sanna och riktiga eller falska och felaktiga utan snarare att tydliggöra de processer som ligger bakom sanningsskapande i olika sammanhang och visa hur dessa sanningar är just konstituerade och därmed möjliga att förändra.

Diskursanalysens uppgift är vidare att studera vilka konsekvenser det diskursiva sanningsskapandet får (ibid. s.148-153). Syftet med vår uppsats är, i linje med detta, inte att visa huruvida lärarnas syn på makt och ojämlikhet är ”korrekt” eller ”felaktig”. Vi vill istället *synliggöra* vilka *konstruktioner* kring intersektionalitetsbegreppet som skapas i diskursen och vilka samhällliga föreställningar om kön, klass, sexualitet och etnicitet som utmanas eller reproduceras. I relation till detta är det också av vikt att poängtera att vår studie inte kan ses som en spegelbild av lärarnas diskurs, utan en *konstruktion* där vår tolkning har en avgörande roll.

Att just intersektionalitet ligger till grund för undersökningen kan också problematiseras utifrån socialkonstruktivistiska antaganden då även ett sådant perspektiv kan förstås som bara ytterligare ett av många möjliga sätt att se på verkligheten. Det finns ingenting som säger att just detta sätt att se på makt och ojämlikhet är mer rätt än något annat. Vi anser dock att utbildningsplanens framförande av att just ett sådant perspektiv ska genomsyra utbildningen på Socialhögskolan motiverar syftet att undersöka diskursen kring detta.

Sociologen Patrik Aspers (2007, s. 34-35) belyser i boken *Etnografiska metoder* att forskaren ofta har vuxit upp i samma eller i en snarlik livsvärld som de hon studerar. Författaren menar att detta innebär att forskaren tar saker och ting för givna, hon har således en förförståelse vilket kan innebära både för- och nackdelar när hon ämnar studera ett fält som hon är hemtam i. Aspers belyser att det kan finnas svårigheter med att studera ett fält med ett ”vetenskapligt förhållningssätt” i det fall det upplevs som mycket bekant. Forskaren har med andra ord svårt att se viktiga processer som pågår i sammanhanget, då hon ser på händelser ur ett ”vardagsperspektiv”. Med utgångspunkt i att vi har för avsikt att undersöka fenomen som pågår i en miljö som vi har spenderat mycket tid i och således har en stor förförståelse inför är vi medvetna om att detta påverkar analysen på olika sätt. Vi är, med en diskusteoretisk förståelse, på ett tydligt sätt en del av den diskurs vi undersöker. Detta kan dels tänkas göra det svårare för oss

att upptäcka de konstruerade antaganden som diskursen utgörs av, men det betyder också att vi har med oss våra tidigare erfarenheter av hur intersektionalitetsperspektivet hanterats i utbildningen när vi närmar oss det empiriska materialet. Vi har under utbildningens gång upprepade gånger ställt oss kritiska till hur perspektivet förstås och hanteras, vilket självklart också spelat in i valet av uppsatsämne. Vår egen förståelse av intersektionalitet har självklart också haft betydelse för hela uppsatsprocessen. Med en diskursteoretisk förståelse av ”verkligheten” är det inte möjligt att ställa sig utanför diskursen och studera den på ett objektivt sätt. Vår egen förståelse spelar exempelvis en aktiv roll i hur vi tar oss an och tolkar det empiriska materialet. Vår ambition är att använda oss av tydliga analytiska verktyg och på så sätt i så stor mån som möjligt undvika både att missa viktiga processer i det som sägs/inte sägs och för att tolkning och analys i uppsatsen inte i för hög grad ska styras av våra tidigare erfarenheter.

4.5 Etiska överväganden

Gällande vilka etiska överväganden vi gjort i förhållande till uppsatsen förs delvis dessa resonemang implicit i den metodologiska diskussionen ovan. För att underlätta för läsaren vill vi dock lyfta ut dem och behandla dem separat så att den etiska diskussion som pågått under uppsatsprocessen blir tydlig.

Gällande de personer som fungerat som källor för vårt empiriska material har vår ambition varit att låta dem vara anonyma i så stor uträkning som möjligt. Vi har dock valt att låta det framgå att det är Socialhögskolan i Lund som vår studie riktas mot, detta framförallt på grund av att vi annars skulle riskera att ge informanterna en känsla av ”falsk anonymitet” då vi tror att detta ändå skulle framgå för läsaren. En av anledningarna till att det kan framgå är att vi själva är studenter vid institutionen och en annan är att vi i problemformuleringen använder delar ur utbildningsplanen, vilken kan kopplas till just Socialhögskolan i Lund.

När vi använder intervjupersonernas utsagor som citat har vi valt att inte använda utsagor som avslöjar informanternas undervisningsområde, i de fall som detta riskerar att röja anonymiteten. Större forskningsområden, som till exempel ”missbruk”, kan dock framgå i texten, men då detta område är ett så pass utbrett område anser vi inte

att detta riskerar informanternas anonymitet. Ibland har dock valet att inte ta med citat från mer specifika undervisnings/forskningsområden medfört att vissa delar av analysen inte har kunnat exemplifieras med citat. I dessa fall har vi istället försökt ge en bild av vad som avses genom att med egna ord beskriva utsagorna på ett mer anonymt sätt. Vidare har vi i de fall som vi använder citat, gett intervjupersonerna möjlighet att ta del av dessa och godkänna dem innan de används i framställningen.

Då vår diskursanalytiska utgångspunkt grundar sig i en metod där vi både analyserar svar gällande specifika frågor som vi ställt till informanterna, men också ”ställer frågor till materialet” och således analyserar utsagor ”mellan raderna” väcks frågor om studiens öppenhet gentemot intervjupersonerna. Genom att vi informerat lärarna om vår diskursanalytiska utgångspunkt har vi försökt vara öppna med detta i den mån det är möjligt, men vi ser också att det finns en risk att utsagor har använts i andra sammanhang än vad som varit tydligt för informanterna under intervjusituationen.

Gällande studiens nytta i relation till dess eventuella skada ser vi att Socialhögskolan i Lund är en myndighet och institution med stark ställning i samhället vilket gör att vi ser att det finns ett värde i att dess praktik granskas. Lärarna ses i detta fall som representanter för denna institution och studiens syfte är inte att endast lyfta fram och problematisera individuella utsagor, utan snarare att undersöka och problematisera synen på makt och ojämlikhet i diskursiva processer.

4.6 Arbetsfördelning

Arbetet med uppsatsen har till stor del varit gemensamt. Vi har båda läst all den litteratur som använts samt genomfört intervjuerna tillsammans. Samtliga delar är ett resultat av diskussioner och gemensamma överväganden. Den uppdelning av arbetet som skett har inneburit att vi transkriberat tre intervjuer var, samt att huvudansvaret för den skriftliga formuleringen av olika avsnitt delats upp oss emellan.

5 Analys

Vi vill i analysen lyfta fram diskursen kring intersektionalitetsbegreppet genom att ställa följande frågor till materialet;

Vilka betydelser av begreppet intersektionalitet framträder i materialet?

Vilka identitetskonstruktioner och gruppbildningar framträder i materialet?

5.1 Betydelser av intersektionalitet

5.1.1 Intersektionalitet som en förståelse av underordning

I samtal med intervjupersonerna är vissa begrepp mer framträdande än andra i informanternas beskrivningar av intersektionalitetsbegreppet. Genom att undersöka vilka begrepp som är vanligt förekommande och används av flera intervjupersoner och som får sin specifika innebörd genom de andra begrepp de relateras till, skapas en möjlighet att ringa in *nodalpunkter* gällande diskursiva beskrivningar av intersektionalitet. De centrala begrepp som framträder är framförallt *orättvisa*, *ojämlikhet*, *diskriminering*, *underordning*, *marginalisering* och *fördomar*. Då dessa begrepp på ett eller annat sätt lyfts fram av alla intervjupersoner får de en central position i den diskurs som vi vill undersöka gällande intersektionalitetsperspektivet bland lärarna.

Utifrån en diskursanalytisk ansats är inte bara begreppen som används intressanta, utan också de begrepp som utelämnas har relevans. Kopplat till begreppen ovan är det tydligt att lärarnas beskrivningar av intersektionalitet bygger på en förståelse av perspektivet som ett sätt att beskriva och ringa in underordning och ojämlikhet. Däremot utesluts resonemang gällande överordningens roll i förståelsen av intersektionalitet. Genom att intervjupersonerna genomgående pratar kring begreppet som ett sätt att belysa och förstå hur makt kopplas till underordning utlämnas en diskussion kring vilken roll överordning har i relation till de positioner som beskrivs som underordnade.

Utöver en avsaknad av en diskussion kring överordningens roll i förhållande till intersektionalitet finns det också en frånvaro av en diskussion gällande den egna positionen. Endast en informant lyfter fram ”den egna intersektionaliteten” som närvarande i mötet med andra människor i socialt arbete;

De har med sig sin intersektionalitet dit, men jag har också med mig min, och där möts vi.

Betydelsen av ”den egna intersektionaliteten” framträder dock inte, en närmare förklaring gällande vad detta innebär konkret ges inte.

Tillsammans med artikulationer där intersektionalitet inte berör alla individer eller grupper, vilket kommer att diskuteras under rubriken *gruppbildningar* nedan, blir intersektionalitet i lärarnas diskurs ett verktyg för att förklara endast underordnade positioner och ett begrepp som inte berör alla individer.

5.1.2 Problemfokusering

I lärarnas framställningar av intersektionalitetsperspektivet relateras begreppet ofta till problemsituationer. Detta blir tydligt inte minst i de exempel lärarna väljer att ta upp för att förklara hur de ser på begreppet eller hur de använder sig av det i undervisningen. Återkommande exempel i intervjuerna handlar om att förstå framförallt ”invandrades” problem i olika situationer. Problemen beskrivs i detta avseende inte som situationer och positioner som kan kopplas till strukturella förhållanden i samhället utan som problem som ligger hos den aktuella gruppen. Intersektionalitetsperspektivet används som ett verktyg för att ”ta på sig någon annans skor” och förstå de för gruppen specifika normer och värderingar som framkallar en viss typ av handling. Bland annat nämns ”problemet med unga vuxna”, gällande ungdomar från länder där familjestrukturen kännetecknas av att man lämnar den familj man fötts i först när man i vuxen ålder bildat en egen familj. Enligt informanten uppstår problem i familjen när ungdomarna sedan påverkas av ett mer individualistiskt förhållningssätt till familjekonstruktioner som enligt intervjupersonen kännetecknar det svenska samhället. Ett annat exempel är ett problem som enligt en annan informant blir tydligt i det ”mångkulturella Malmö”, där unga flickor förs ut ur landet mitt under pågående gymnasieutbildning.

I linje med detta är förklaringen till att olika grupper *inte* nämns eller behandlas specifikt i undervisningen att man inte stött på några problem gällande gruppen i det sociala arbetets praktik. Exempel på detta som nämns i flera intervjuer är homosexuella familjekonstellationer.

Tjejer som har barn tillsammans, män som har barn tillsammans, de använder jag inte som exempel. Utan jag använder exempel, mer vad som dyker upp i socialt arbete.

Detta innebär dels att intersektionalitetsperspektivet kan förstås som ett verktyg för att hantera eller förstå de problem som vissa grupper i samhället har, men de exempel lärarna tar upp säger också något om vilken *typ* av problem som ska förklaras. Det handlar om problem där orsakerna behandlas som något som finns i gruppen, inte i samhällliga strukturer och diskursiva processer. Att lärarna tar upp exempel från olika grupper endast i samband med problem får också konsekvenser för konstruerandet av det normala. En avsaknad av underordnade positioner som representation för neutrala, icke-problemrelaterade situationer reproducerar bilden av dessa positioner som avvikande.

5.1.3 Kompletterande perspektiv eller förklarande teori?

I samband med diskussioner kring intersektionalitetsperspektivets betydelse på just socionomutbildningen och inom det sociala arbetet framträder olika och till viss del motstridiga positioneringar mellan flera av intervjupersonerna. Å ena sidan framhålls det att målgruppen för det sociala arbetet, på grund av en svag och marginaliserad ställning i samhället, drabbas hårdare av intersektionella maktordningar jämfört med grupper som har en starkare ställning i samhället;

Jag tror att man kan säga så här, att det finns belegg för det, att just när det handlar om faktorer som är till grund för diskriminering och marginalisering så drabbas det svaga grupper hårdare än andra.

Människor med missbruksproblem nämns som exempel på en grupp där de olika maktstrukturerna framträder extra tydligt. Intersektionalitetsperspektivet blir därför

extra viktigt inom det sociala arbetet då det bidrar till kunskap om, och förståelse för, marginaliserade individers situation.

Å andra sidan beskrivs perspektivet i en annan intervju som något som mindre relevant i förhållande till just marginalisering och missbruk. Perspektivet behandlas som en förklaringsmodell till sociala problem, med relevans främst för arbetsmarknadsrelaterade frågor rörande olika typer av diskriminering;

Men som sagt, så tycker jag själv att i min egen forskning med de grupperna jag tittar på, så är den [intersektionalitetsteorin] inte ett jätteeffektivt redskap för mig. I och med att jag har jobbat mycket med just missbrukare, eller ja, fattiga, marginaliserade människor. Det är klart, att i vissa fall, jag tror att när man till exempel tittar på arbetsmarknaden, inträde på arbetsmarknaden, då tror jag att den säger ganska mycket. Eller lönesättning och sånt där. Men i socialt arbete så jobbar vi ju liksom med så många andra frågor. Där kan jag tycka att den inte alltid är det bästa redskapet för att nå fram till... Förstår ni vad jag menar?

Intervjupersonen använder upprepade gånger i intervjun begreppet teori istället för perspektiv i sin framställning av begreppet och beskriver det som en teori som kan förklara orsaker till sociala problem. Det är främst i samband med diskriminering på arbetsmarknaden som teorin enligt intervjupersonen har sitt högsta förklaringsvärde, exempel på detta återkommer på flera ställen i intervjun.

Genom dessa olika typer av framställningar synliggörs inte bara en motsättning gällande perspektivets relevans för det sociala arbetet utan också två olika sätt att tolka perspektivets funktion. Intersektionalitetsbegreppets betydelse är i detta avseende inte helt fixerad. Å ena sidan kan det förstås som ett kompletterande *perspektiv* som ihop med en rad andra perspektiv eller teorier bidrar till en förståelse för en individs situation, å andra sidan ses det som en *teori* som potentiellt på egen hand kan förklara sociala problem.

5.1.4 Risker med ett intersektionalitetsperspektiv

Nästan alla intervjuade lärare framhåller intersektionalitet som ett värdefullt analytiskt instrument för att förstå makt och ojämlikhet. Informanterna belyser att begreppet ger möjligheter för en förståelse som inbegriper ett flertal perspektiv, men de ser också

risker med att perspektivet kan felanvändas. En av informanterna beskriver att intersektionalitet kan bli problematiskt om det används som ett ”kategoriseringsrecept” genom att redan utsatta grupper blir än mer tydliga då de studeras ur ett intersektionalitetsperspektiv. Intervjupersonen beskriver hur perspektivet kan användas som ”någon sorts upprepad stämpling” och därigenom snarare verkar förtryckande än tvärtom.

Även om informanterna i det stora hela är positiva till perspektivet innefattas diskursen således av farhågor kring att perspektivet ska användas på ett felaktigt sätt. I en annan intervju lyfter läraren fram att han/hon sett tendenser gällande att studenter har använt sina kunskaper om intersektionalitet som ett sätt att trycka ner andra studenter.

Ytterligare ett exempel på hur en av informanterna har reagerat på en snedvriden användning av perspektivet är när han/hon belyser att hans/hennes studenter använt det som ett sätt att rangordna sig själva utifrån vem som är ”mest ojämlig” utifrån ett intersektionalitetsperspektiv.

Gemensamt för alla de resonemang där intervjupersonerna lyfter fram negativa aspekter gällande intersektionalitetsperspektivet är att det är (*fel*)*användningen* som är problematisk, inte perspektivets innehåll.

5.1.5 Det diskursiva fältet

Vad som kännetecknar den del av det diskursiva fältet som berör samma områden som den aktuella diskursen, framträder på flera olika ställen i intervjuerna. Intersektionalitetsperspektivet relateras på flera ställen till begrepp som handlar om individfokuserade förklaringsmodeller.

Sen finns det ju en enorm backlash alltså, det ska ni veta. När det gäller synen på sociala problem och orsaker. Det finns liksom en enorm individualisering och medikalisering i samhället, som går emot det här. Det här intersektionella perspektivet bygger ju på något sätt på ett maktperspektiv, ett konstruktivistiskt perspektiv.

I detta uttalande positioneras individualisering och medikalisering som motsatser till de konstruktivistiska antaganden som intersektionalitetsperspektivet bygger på. Ordet backlash säger även någonting om i vilken riktning utvecklingen i samhället går och om att andra diskurser breder ut sig på bekostnad av intersektionalitetsdiskursen.

5.2 Identitetskonstruktioner och gruppbyggnader i diskursen

5.2.1 Bärare av intersektionalitet

I intervjuerna förekommer framställningar av ett dikotomt förhållande mellan ”överordnade positioner” och ”intersektionella positioner”. Flera av informanterna gör en tydlig uppdelning gällande detta och sätter därmed upp ett motsatsförhållande mellan de två begreppen. Genom att ställa begreppen mot varandra görs en diskursiv uppdelning, vilken resulterar i att intersektionella faktorer förstås som någonting som inte innesluter alla människor, istället pekats vissa positioner ut som intersektionella och i förlängningen ”avvikande” från andra. Exempel på hur detta artikuleras är;

Hur mycket ska man lägga på intersektionalitet, eller delar av intersektionaliteten, [i undervisningen], när det normativa är så stort där ute?

Genom att informanten förstår intersektionalitet som någonting annat än ”det normativa” får perspektivet status som någonting som endast rör vissa grupper. Genom denna artikulation konstrueras en bild av att intersektionalitet inte är ett verktyg för att förstå vilken position som helst, det blir snarare ett sätt att ringa in och belysa något ickenormativt, en avvikande och underordnad position. Flera av informanterna gör just denna distinktion och intersektionalitet blir således ett fenomen som berör *vissa* individer och grupper.

I en diskussion gällande vikten av ett intersektionalitetsperspektiv vid mötet med klienter beskriver en av informanterna att det är av vikt att som socionom vara uppmärksam på ”när det finns inslag av intersektionalitet, av fattigdom, av kön, av etnicitet”. Personen i fråga behandlar begreppet som ett fenomen som inte rör alla människor, dock ser han/hon att det är angeläget att blivande socionomer förstår att intersektionalitet har betydelse i *vissa* möten, med specifika människor. Återigen

reproduceras en bild av att ”de intersektionella” är vissa människor och grupper. Intersektionalitet blir med andra ord inte ett analysverktyg för att förstå samhället i stort, utan endast enskilda grupper.

Informanterna bryter i många fall upp perspektivet och i intervjuerna förekommer ofta diskussioner om kön, klass, sexualitet och etnicitet som särskilda perspektiv. Också i denna diskussion finns spår av ett dikotomt förhållande mellan de som ”är bärare” av ett fenomen och de som är befriade från dessa faktorer. Exempel på detta framträder i intervjuerna då flera av informanterna lyfter fram intersektionalitet som ett perspektiv som hjälper sociologen att förstå ”de etniska” människornas levnadsvillkor. Genom denna artikulering förstås etnicitet som någonting som inte rör alla människor utan endast vissa individer representerar ”etniska grupperingar”. Uttalandet om att specifika människor är ”etniska” innebär att vi samtidigt skapar bilder av det motsatta, att det finns grupper utan etnicitet. Det problematiska i uttalandena om ”de etniska” är således inte kopplat till att artikuleringen innehåller en värdering gällande en viss etnicitet, utan förstås istället som en form av reproduktion av vem som är ”etnisk” och vem som inte är det.

Vidare förstås sexualitet som någonting som vissa människor ”har” och andra inte. En av informanterna lyfter fram att det finns svårigheter med att ha ett intersektionalitetsperspektiv gällande sexualitet på grund av bristande forskning om homosexuellas situation inom hans/hennes forskningsområde. Informanten belyser att denna bristande forskning innebär en svårighet att prata om sexualitet i undervisningen och belyser att detta gör att perspektivet får stå tillbaka för andra, mer lätthanterliga perspektiv, som till exempel klass. Också detta exempel visar att sexualitet blir någonting som vissa individer ”har” och andra inte, i detta fall är bärarna av sexualitet de homosexuella. Uttalandet visar på att informanten i denna situation osynliggör heterosexualitet som en form av sexualitet, då sexualitet enligt denne endast diskuteras då homosexualitet behandlas. Med andra ord blir heterosexualitet något förgivettaget och ”människor med sexualitet” blir i förlängningen endast de homosexuella.

5.2.2 Ytterligare gruppkonstruktioner i diskursen

Som ovan nämnts i diskussioner kring hur intersektionalitetsbegreppet hanteras av informanterna, framträder vissa individer och grupper som bärare av intersektionalitet. Exempel som tagit upp ovan är ”de intersektionella”, ”de etniska” samt de som förstås som ”bärare av sexualitet”. Nedan kommer övriga grupper som framträder i materialet, och som inte lika tydligt kan kopplas till intersektionalitetsbegreppet, att presenteras.

I samtal med intervjupersonerna framträder en tydlig uppdelning mellan grupperna *lärare* och *studenter*. Alla sex informanter konstruerar just denna uppdelning genom sättet de pratar kring Socialhögskolan i Lund. Konstruktionen av dessa två grupper kan framstå som självklar då det just lärarnas diskurs undersökningen berör. Det är dock inte grupperna *i sig* som endast är intressant utifrån ett diskursteoretiskt perspektiv, utan också vilka egenskaper dessa grupper tillskrivs genom vad som artikuleras gällande dem. I de sammanhang som intervjupersonerna positionerar grupperna gentemot varandra förstås den ena gruppens uttalade egenskap som motsatt eller åtminstone olik den andras. På detta sätt kan beskrivningar av hur lärare *är* säga någonting om hur studenter *inte är*, och vice versa.

I en av intervjuerna lyfter informanten fram att han/hon anser att de allra flesta lärare på Socialhögskolan har en ”vettig” syn gällande intersektionalitet och i samma resonemang lyfts studenter fram som en grupp som ”inte har samma kunskap”. Studenterna beskrivs bland annat som ”jätteunga” och med bristande insikter gällande samhällliga förhållanden. Läraren beskriver vidare att han/hon ofta möter studenter som har normativa, fördomsfulla föreställningar om människor och att det är lärarnas ansvar att utmana dessa. Informanten beskriver upprepade gånger studenter som ”fördomsfulla” vilket i samma intervju positioneras mot lärargruppen som framställs som överlag ”intellektuella människor”. Genom att grupperna beskrivs på detta sätt skapas bilder kring de båda gruppernas karaktärsdrag. Inte sällan använder informanten motsatta begrepp för att beskriva de två gruppernas egenskaper.

Tre av informanterna trycker på att lärare är en grupp individer med mycket ansvar och handlingsutrymme. En av informanterna belyser detta handlingsutrymme på följande sätt;

Ni ska veta det att vi lärare, när vi går in i klassrummet eller föreläsningssalen, så stänger man dörren. Då kör man sitt race.

Genom ovanstående uttalande är en möjlig tolkning att informanten vill beskriva att gruppen lärare inte alltid agerar på samma sätt. Genom att lyfta fram att han/hon inte vet vad hans/hennes kollegor säger och gör i specifika undervisningssituationer belyser intervjupersonen att gruppen inte alltid kan förstås som likriktad. Samma informant beskriver att det inom Socialhögskolan finns ett motstånd mot intersektionalitet som verktyg och han/hon belyser att det finns olikheter gällande hur lärarna vid institutionen förhåller sig till socialkonstruktivistiska förklaringsmodeller gällande sociala problem. Genom att lyfta fram detta konstrueras en bild av en lärargrupp som inte alltid är enad då informanten framställer att det inom gruppen finns stridigheter.

Ytterligare en tydlig gruppindelning förekommer i flertalet av intervjuerna. De två tidigare nämnda grupperna studenter och lärare slås i vissa artikulationer då samman till en enda grupp. Detta sker i fall där *socionomer* positioneras mot *klienter* i ett tydligt uppdelande mellan ”vi och dem”. Klienterna framträder genomgående i intervjuerna som människor med en svag ställning i samhället genom uttalanden som: ”...när man jobbar med socialt arbete, då jobbar man ju med människor som har en svag ställning i samhället.” Även ord som marginaliserade och fattiga återkommer för att beskriva klienterna.

Genom vissa artikulationer positioneras klienterna även som icke tillhörande medelklassen;

Ibland tänker jag till och med, att vi kunde ha fortsatt som vi gjort i så många år beror på att det är dom mest utsatta vi har, eller hur? Vem fan skulle acceptera detta ur medelklassen, vad vi håller på med ibland i socialt arbete.

Genom att säga att ingen ur medelklassen skulle accepterat det ”vi” håller på med i socialt arbete positioneras klienterna indirekt som icke tillhörande medelklassen. En annan intervjuperson svarar följande på frågan om varför det är viktigt att ha ett intersektionalitetsperspektiv på just en socionomutbildning;

Ja eftersom vi rör oss med människor i marginalen, där är det också, framförallt makt och utanförskap slår ju igenom hårdare. Det är lättare att vara, jag tror det är lättare i medelklassen.

De människor ”vi” möter drabbas hårdare av makt och utanförskap än de som tillhör medelklassen. Därigenom tillhör inte klienterna medelklassen.

Genom artikulationer som exemplifierats ovan konstrueras en bild av klienterna som marginaliserade individer med svag ställning i samhället och endast tillhörande arbetarklassen. Omvänt säger de således något om vilka som inte är klienter; individer med en etablerad ställning i samhället som tillhör medel- eller överklassen.

Genom följande uttalande angående intersektionalitetsperspektivet framträder även en bild av klienternas kunskaper:

Det är ju också ett problem, att vi lär oss en massa begrepp som människorna vi ska jobba med inte förstår.

Klienterna framträder här som en grupp individer som inte innehar kunskaper om intersektionalitetsbegreppet och andra begrepp som studenterna lär sig på socionomutbildningen. Först och främst skulle detta kunna tolkas som att klienterna inte är socionomer eller socionomstudenter. Men även individer skolade i en rad andra samhällsvetenskapliga inriktningar kan tänkas uteslutas, då intersektionalitetsbegreppet numer är relativt vanligt förekommande inom andra samhällsvetenskapliga discipliner.

Skillnader mellan klienter och socionomer befästs ytterligare genom uttalanden som:

Nä, så därför är det självklart viktigt överallt. Men jag menar vi, som har det rätt så bra och så där, vi kan ju liksom föra sådana diskussioner [kring intersektionalitetsperspektivet] på en

abstrakt, intellektuell nivå. Liksom det påverkar ju inte oss så mycket. För vi har ju det rätt så bra. Men det blir ju väldigt såhär in på huden när det är svaga grupper i samhället. Så blir det ju ännu tydligare.

Genom denna artikulation blir socionomen (och socionomstudenten) en individ som ”har det rätt så bra” och där intersektionalitetsperspektivets maktordningar kan hållas på avstånd och beröras i abstrakta diskussioner. Klienten blir istället återigen en individ som tillhör ”svaga grupper i samhället”. Att grupperna kan sammanfalla utesluts således även i detta uttalande.

Ovanstående uttalanden om klienternas erfarenheter och egenskaper kan tänkas bygga på en föreställning om den mest vanligt förekommande klienten och måste inte innebära en entydig uppfattning hos lärarna om att vissa individer inte kan vara klienter i det sociala arbetet. När utsagorna innehåller beskrivningar och ord som *utesluter* vissa grupper får detta dock ändå betydelse för föreställningen av vem som är klient och vem som inte är det.

Genomgående i intervjuerna beskrivs socionomen som någon som med hjälp av bland annat intersektionalitetsperspektivet ska ha kunskap om klienternas situation. Intersektionalitetsperspektivet blir inte ett verktyg för att förstå alla de maktordningar som genomsyrar samhället utan ett redskap för att ”vi” ska förstå ”dem”.

5.3 Sammanfattning - Att förstå ”de andra”

I lärarnas diskurs kring intersektionalitet blir begreppet främst ett verktyg för att förstå underordning och diskriminering. De nodpunkter vi ser i materialet är orättvisa, ojämlikhet, diskriminering, underordning, marginalisering och fördomar.

Överordnade positioner utesluts ur diskursen såtillvida att inga betydelser av dessa framträder på ett tydligt sätt. Även om begreppet överordning ett fåtal gånger nämns, så framträder aldrig något sammanhang genom vilket det får sin specifika betydelse. Detta uteslutande av överordnade positioner förstärks genom de artikulationer där intersektionalitet bara berör eller innehas av de personer och grupper som har underordnade positioner. I linje med detta framträder etnicitet genom vissa

artikulationer som något som inte alla har. Likaså förstås i vissa fall sexualitet som homosexualitet.

Att använda ett intersektionellt perspektiv för att förstå hur människor positioneras i underordnade maktförhållanden behöver inte vara något problematiskt i sig. Att näst intill uteslutande fokusera på hur dessa positioner ska förstås och att endast vissa individer framstår som bärare av intersektionalitet skulle dock kunna innebära att en bild av dessa individer eller grupper som avvikande (re)produceras. Artikulationer där endast vissa grupper tillskrivs etnicitet skulle kunna ses som ett (re)producerande av dessa som avvikande från de som i diskursen framställs som ”icke-etniska” och genom osynliggörandet av heterosexualitet som en typ av sexualitet får ”de homosexuella” status som avvikande, som det krävs särskild kunskap för att förstå.

Vidare blir intersektionalitet, genom de exempel som flera lärare använder för att illustrera hur man kan använda sig av det, ett verktyg för att förstå problem som härleds till de underordnade grupperna snarare än till samhälleliga maktstrukturer och diskursiva processer, vilket kan tänkas innebära ytterligare förstärkande av dessa grupper som avvikande.

Utöver de tidigare nämnda konstruktionerna av grupper som ”de etniska” eller ”de med sexualitet” framträder även en klar gruppindelning mellan lärare och studenter samt mellan socionomer och klienter. De två sistnämnda grupperna positioneras genom återkommande artikulationer som motsatser gällande exempelvis sin ställning i samhället och till vilken grad man berörs eller drabbas av intersektionella maktförhållanden.

I diskursen framställs intersektionalitetsperspektivet som användbart gällande att förstå underordning och diskriminering. I detta sammanhang framträder dock olika betydelser av begreppet på två punkter. Betydelsen av begreppet är således inte helt fixerad. Dels handlar det om huruvida det skall förstås som ett perspektiv eller en teori samt till vilken grad det ska tillskrivas betydelse för det sociala arbetet. Vidare relateras begreppet även till en del problem, som handlar om hur perspektivet kan felanvändas och fungera som ett ”kategoriseringsrecept” eller ”förtryckarinstrument”.

I materialet framträder att vissa av informanterna förstår intersektionalitet som ett socialkonstruktivistiskt förhållningssätt till verkligheten. Detta förtydligas också i de artikulationer kring risken med ett alltför individualistiskt förhållningssätt till sociala problem, vilket flera av informanterna lyfter fram. ”Individualisering” och ”medikalisering” artikuleras som konkurrerande diskurser inom området och förstås därmed som det diskursiva fältet.

6 Avslutande diskussion

I uppsatsens inledande del lyfts antaganden om att makt och kunskap är tätt sammankopplade fram. Detta gör att det är viktigt att granska och ifrågasätta den kunskapsproduktion som Socialhögskolan i Lund är en del av. Utgångspunkten för uppsatsen är att lärare både ses som förmedlare av diskursivt producerad kunskap, men också som en del i (re)producerandet av förgivettagna sanningar och normer i samhället. Möjligheten finns att ifrågasätta de maktordningar som kopplas till kön, klass, sexualitet och etnicitet, vilket utbildningsplanen kan sägas göra genom att lyfta fram nödvändigheten av ett intersektionellt perspektiv på all den kunskap som förmedlas på Socialhögskolan.

Genomgående i intervjuerna används intersektionalitet som ett verktyg för att förstå underordnade positioner. Maktordningar är konstitutiva, vilket innebär att underordning per definition kräver överordning. Det finns därmed en risk för att den överordnade positionen normaliseras genom att en tydlig diskussion kring denna saknas hos majoriteten av informanterna. Överordning blir i förlängningen någonting som osynliggörs genom att positionen inte lyfts fram. I relation till detta saknas ofta en diskussion kring den egna rollen i förhållande till ett ”intersektionellt tänkande” om maktrelationer. Detta är problematiskt om makt förstås som relationellt och sociala konstruktioner som beroende av varandra.

Intervjupersonernas konstruktioner av grupper som lärare och studenter kan tyckas relativt oproblematiske men vid närmare granskning innehåller många av artikulationerna antaganden om hur ”de andra” är. I synnerhet är uttalanden om ”de etniska” och ”de intersektionella” konstruktioner som skapar en uppdelning mellan ”vi och dem” och ”normal och avvikare”. Uttalanden om ”de etniska” kan förstås som ett reproducerande av ett västerländskt sätt att förstå ”de andra” som bärare av etnicitet. Samtidigt så skapas en bild av ”oss” som etnicitetsbefriade, då ”vi” i detta sammanhang blir ”icke-etniska”. I detta sammanhang blir intersektionalitet ett sätt att förstå ”de etniska” gruppernas kultur i relation till problemsituationer. En närliggande diskussion är ett flertal informanternas beskrivningar av sexualitet. Som beskrivits i analysen, finns det i intervjuerna ett stort fokus på homosexualitet när det gäller att

beskriva sexualitet. Utifrån en förståelse av att alla sociala positioner är socialt konstruerade, således även heterosexualitet, framstår lärarnas fokus på homosexuella som bärare av sexualitet som något problematiskt.

Genomgående i intervjuerna används som sagt intersektionalitet som ett sätt att förstå ”de andra”. Utöver att detta skapar kategorier av människor, och skapar en bild av vissa positioner som ”intersektionella”, så säger det också något om hur lärarna använder intersektionalitet som verktyg. I ett flertal intervjuer så framstår intersektionalitetsperspektivet som ett sätt att förstå andra kulturer, det blir ett verktyg för att förstå andra människors agerande i specifika situationer. Fokus för informanterna i diskussioner kring intersektionalitet blir att förstå varför individer och grupper beter sig på ett visst sätt. Istället för att fokusera på hur individerna agerar anser vi att det är av vikt att belysa vilka *ramar* som individerna agerar inom. På så sätt kan man undvika en konstruktion av vissa individer som avvikande och istället fokusera på *varför* vissa positioner ses som avvikande. Genom att undersöka hur normer kring bland annat manlighet och heterosexualitet har betydelse för vad som anses ”rätt och riktigt” i samhället skapas förutsättningar för att undvika det som en av informanterna lyfter fram som en fara med perspektivet, nämligen att intersektionalitet används som ”kategoriseringsrecept”.

Flera av informanterna beskriver att de av olika skäl ofta tar upp normativa exempel i sin undervisning. Till exempel berättar de att ”alternativa” familjekonstellationer sällan får ta samma plats i undervisningen som en heterosexuell tvåsamhet. Två av intervjupersonerna beskriver att de gör detta på grund av att de möter mycket ”normativa förhållanden” i socialt arbete. Tystanden kring vissa sociala positioner skulle kunna ses som en form av maktutövande då informanterna väljer att låta vissa berättelser växa fram och andra inte. Genom att lärarna inte lyfter fram alternativa bilder (re)produceras en bild av normativa familjekonstellationer och därmed uppstår en tystnad gällande andra former av familjebildningar än den heterosexuella tvåsamheten. Detta blir problematiskt om kunskapsproduktionen ses som tätt sammankopplad med hur maktstrukturer består. Genom att lärarna stundtals inte aktivt producerar bilder som utmanar normativa föreställningar kan detta få konsekvenser för studenternas förståelse av makt och ojämlikhet. För att utmana föreställningar om normalt och avvikande och synliggöra maktförhållanden är inte

endast ”alternativa exempel” vad som krävs. En diskussion om att heterosexualitet som norm genomsyrar samhället på olika plan och därför får konsekvenser för mänsklig praktik ser vi också som nödvändig.

Att lärarnas diskurs kring intersektionalitet i vår analys till stor del både skiljer sig från den diskurs som vi anser vara den dominerande bland företrädare för perspektivet men också på många sätt reproducerar just de föreställningar som denna kritiserar är enligt oss problematiskt. I relation till detta är det intressant att lyfta frågor kring de svårigheter som uppstår då riktlinjer, såsom utbildningsplanen, implementeras i en redan institutionaliserad verksamhet som Socialhögskolan. Det ”glapp” som uppstår mellan riktlinjer och praktik är ett viktigt perspektiv som har fått ge vika i vår uppsats. Utifrån de intervjuer som gjorts hade även detta varit möjligt att undersöka, men uppsatsens begränsade utrymme har tyvärr omöjliggjort detta. En vidareutveckling av denna studie ser vi dock som både önskvärd och möjlig utifrån ovan nämnda förhållande.

Vi vill poängtera att informanterna i denna studie bör ses som representanter för en institution och således bör uppsatsens resultat inte förstås som en kritik mot enskilda personer, utan snarare som ett sätt att belysa att diskurser bland annat förstås genom individuella och kollektiva artikulationer. Detta resonemang ligger också nära en diskussion kring huruvida de sex informanter som studien bygger på kan förstås som representativa för hela Socialhögskolan. Möjligheten att studiens resultat hade sett annorlunda ut om vi intervjuat andra personer, är ett ständigt närvarande problem i kvalitativa studier. Vi vill dock belysa att vår diskursanalytiska ansats närmar sig detta problem på ett konstruktivt sätt, då alla artikulationer ses som en del i diskursen. Med andra ord har alla representanter betydelse för Socialhögskolans diskurs gällande intersektionalitet, så även de sex personer som vi har intervjuat, även om en diskursanalys alltid innebär en fixering och förenkling av diskursen.

Genomgående i uppsatsen förstås kunskapsproduktion och maktutövande som två faktorer som är omöjliga att särskilja och uppsatsen bör förstås som ett kritiskt inlägg gällande utbildningsväsendets roll i reproducerandet av samhällsliga strukturer. Med detta menas att vi ser ett stort värde i att granska och lyfta fram de processer av diskursivt ”sanningsskapande” som universitetet är en del av. I relation till vår egen

utbildning på Socialhögskolan är detta inte minst intressant på grund av att denna institution utbildar socionomer, vilka kommer ha en viktig roll i det sociala arbetets praktik med syfte att bland annat jämna ut skillnader i samhället.

Referenser

- Aspers P. (2007) *Etnografiska metoder: att förstå och förklara samtiden*. Malmö: Liber AB
- Bergström G. & Boréus K. (2000) *Textens mening och makt: metodbok i samhällsvetenskaplig textanalys*. Lund: Studentlitteratur
- de los Reyes P., Molina I. & Mulinari D. (2002) ”Introduktion – Maktens (o)lika förklädnader”. I de los Reyes Paulina, Molina Irene. & Mulinari Diana, (red.): *Maktens (o)lika förklädnader: kön, klass & etnicitet i det postkoloniala Sverige*. Stockholm: Bokförlaget Atlas
- de los Reyes P. & Mulinari D. (2005) *Intersektionalitet: kritiska reflektioner över (o)jämlighetens landskap*. Lund: Liber AB
- Eriksson- Zetterquist U. & Styhre A. (2007) *Organisering och intersektionalitet*. Malmö: Liber AB
- Hicks S. & Watson K. (2003) ”Desire lines: ”queering” health and social welfare.” *Sociological research online*, 8, 1. Tillgänglig på:
<http://socresonline.org.uk/8/1/hicks.html>
- Hägerström J. (2003) ”Utmaningar i feministisk teori”. I Mulinari Diana, Sandell Kerstin & Schömer Eva, (red.): *Mer än bara kvinnor och män: feministiska perspektiv på genus*. Lund: Studentlitteratur
- Jeyasingham D. (2008) ”Knowledge/ignorance and the construction of sexuality in social work education.” *Social work education*, 27, 2, 138-151.
- Jönsson I., Trondman M., Arnman G. & Palme M. (1993) *Skola-fritid-framtid: En studie av ungdomars kulturmönster och livschanser*. Lund: Studentlitteratur
- May T. (2001) *Samhällsvetenskaplig forskning*. Lund: Studentlitteratur
- Mulinari D., Sandell K. & Schömer E. (2003) ”En antologi om mer än bara kvinnor och män”. I Mulinari Diana, Sandell Kerstin & Schömer Eva, (red.): *Mer än bara kvinnor och män: feministiska perspektiv på genus*. Lund: Studentlitteratur

Nordberg M. (red.) (2008) *Maskulinitet på schemat: pojkar, flickor och könsskapande i förskola och skola*. Stockholm: Libris

Socialhögskolan, Lunds Universitet (2006) "Utbildningsplan" (elektronisk), *Lunds Universitets Socialhögskolas officiella hemsida*
<http://www.soch.lu.se/images/Socialhogskolan/Utbildningsplanvt09.pdf> (2010-04-05)

Winther Jørgensen M. & Phillips L. (2000) *Diskursanalys som teori och metod*. Lund: Studentlitteratur

Bilaga: Intervjuguide

- Vad vet du om utbildningsplanen?
- Vet du hur utbildningsplanen har tagits fram?
- Vilka var delaktiga?
- Hur gjordes det rent konkret?
- Finns det någon diskussion kring utbildningsplanen bland lärarna?
- Vad innebär det för dig att låta ett intersektionalitetsperspektiv genomsyra all undervisning?
- Hur gör du konkret?
- Ser du några svårigheter med att ha ett intersektionalitetsperspektiv på din undervisning?
- Hur påverkas dina möjligheter att ha ett intersektionalitetsperspektiv på din undervisning av andra personer eller faktorer på institutionen?
- Får du någon hjälp gällande att ha ett intersektionalitetsperspektiv på din undervisning?
- Upplever du att din undervisning kontrolleras utifrån detta perspektiv av institutionen?
- Finns det någon/något på institutionen som begränsar dina möjligheter till att ha ett intersektionalitetsperspektiv?
- Är det enligt dig viktigt att ha ett intersektionalitetsperspektiv?
- Varför behövs det på en socionomutbildning?
- Finns det situationer där ett intersektionalitetsperspektiv är mindre viktigt?